

Jean Monnet Center of Excellence
Research on Crucial Issues of European
Integration

University of Macedonia
Thessaloniki
Greece

Τετράδιο Εργασίας: Ενίσχυση των δικαιωμάτων της
ευρωπαϊκής ιθαγένειας

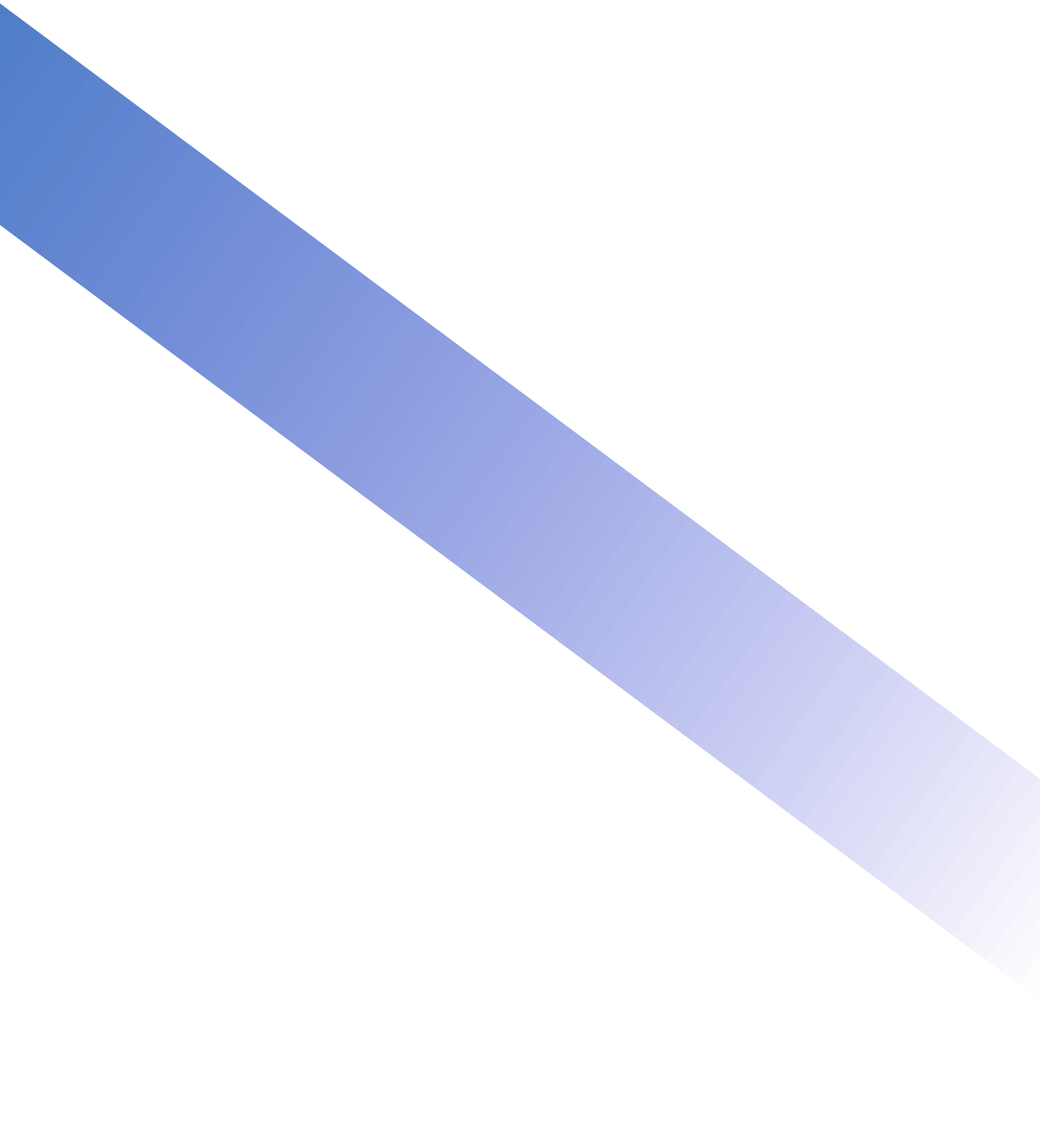
Submitted by: Ηράκλεια Γιαννάκου

Supervision: Αναπληρώτρια Καθηγήτρια Δέσποινα
Αναγνωστοπούλου

Co-funded by the
Erasmus+ Programme
of the European Union

The European Commission's support for the production of this publication does not constitute an endorsement of the contents, which reflect the views only of the authors, and the Commission cannot be held responsible for any use which may be made of the information contained therein

Ηράκλεια Γιαννάκου

Ορισμοί

Ψυχιατρικό ίδρυμα: ψυχιατρικές κλινικές, νοσοκομεία υψίστης ασφαλείας και ιδρύματα για μακρά διαμονή ατόμων με ψυχικές διαταραχές, γνωστά και ως ιδρύματα κοινωνικής πρόνοιας

Ψυχικά πάσχων: το άτομο που νοσεί από ψυχική διαταραχή κατά τους διεθνώς αναγνωρισμένους κανόνες της ιατρικής επιστήμης

Η έλλειψη προσαρμογής στις ηθικές, κοινωνικές, πολιτικές ή άλλες αξίες δεν πρέπει να θεωρείται ως ψυχική διαταραχή

A. Ιστορική αναδρομή πρωτοβουλιών σε παγκόσμιο και ευρωπαϊκό επίπεδο

I. Σημαντικά Διεθνή Κείμενα (Soft Law) για τα δικαιώματα των ψυχικά ασθενών

- Διακήρυξη του Ο.Η.Ε. «για τα δικαιώματα των ατόμων με νοητική καθυστέρηση» (1971)
  - όρισε ότι «τα άτομα με νοητική καθυστέρηση έχουν, στο βαθμό που αυτό είναι εφικτό, τα ίδια δικαιώματα με τους υπολοίπους
- Διακήρυξη της Χαβάης, υιοθετηθείσα στο 6^ο Παγκόσμιο Συνέδριο Ψυχιατρικής (1977)(Declaration “on the Rights of Mentally Retarded Persons”
  - καθόρισε ως σκοπό της Ψυχιατρικής την συμβολή στην υγεία, την προσωπική αυτονομία και την ανάπτυξη του ατόμου
  - καθόρισε ως καθήκοντα του Ψυχιάτρου την αποχή από κάθε αναγκαστική θεραπεία, σεβόμενος την αξιοπρέπεια του ασθενούς και ενεργώντας αποκλειστικά με γνώμονα το συμφέρον του
- Απόφαση 46/119 της Γενικής Συνέλευσης του ΟΗΕ (17.12.1991) που αποτύπωσε τις «Αρχές για την προστασία των ατόμων που πάσχουν από ψυχικές διαταραχές και για τη βελτίωση της ψυχιατρικής περίθαλψης (Mental Illness Principles)»
  - καθόρισε πρότυπα και διαδικαστικές εγγυήσεις
  - παρέχει προστασία από τις βαρύτερες παραβιάσεις των ανθρωπίνων δικαιωμάτων εντός ψυχιατρικού ιδρύματος, όπως η

Τα δικαιώματα των ψυχικά ασθενών στην ενωσιακή έννομη τάξη

κατάχρηση μέσων φυσικής συγκράτησης και άλλες παρεμβατικές και μη αναστρέψιμες θεραπείες

II. Επισκόπηση δράσεων και πολιτικών του Συμβουλίου της Ευρώπης προ της αναμείξεως της Ε.Ε.

Το Συμβούλιο της Ευρώπης προχώρησε σε:

- υιοθέτηση της ΕΣΔΑ (1950)
- δημιουργία μιας ad hoc νομολογίας από το ΕΔΔΑ, που έθεσε ένα minimum προϋποθέσεων για:
  - την εισαγωγή και κράτηση στα ψυχιατρικά καταστήματα (Αποφάσεις Winterwerp κατά Ολλανδίας, Johnson κατά Αγγλίας, D.D. κατά Λιθουανίας, Aerts κατά Βελγίου, O.H. κατά Γερμανίας, Morsink κατά Ολλανδίας)
  - τις συνθήκες κράτησης (Αποφάσεις Aswat κατά Αγγλίας, Claes κατά Βελγίου, M.S. κατά Ηνωμένου Βασιλείου, G. κατά Γαλλίας, Raffray Taddei κατά Γαλλίας)
  - το δικαίωμα σε φροντίδα και θεραπεία
- παραγωγή Soft Law από τα όργανα του Συμβουλίου της Ευρώπης
  - «Συστάσεις αναφορικά με την νομική προστασία των ατόμων που πάσχουν από ψυχικές διαταραχές όταν αυτοί δέχονται ιατρική θεραπεία χωρίς τη θέλησή τους»
  - «Συστάσεις αναφορικά με την προστασία των ανθρωπίνων δικαιωμάτων και την αξιοπρέπεια των ατόμων με ψυχικές ασθένειες»

Σύσταση της 22ας Σεπτεμβρίου 2004 «για την προστασία των ανθρωπίνων δικαιωμάτων και της αξιοπρέπειας των ατόμων που πάσχουν από ψυχικές διαταραχές»

- διαθέτει Soft Law δεσμευτικότητα
- αναμένεται να αποκτήσει χαρακτήρα hard law μέσω διεθνούς σύμβασης δεδομένου του σοβαρού πολιτικού της βάρους
- χαρακτηρίζεται ως το πληρέστερο κείμενο στο θέμα αυτό σε διεθνές επίπεδο
- ενσωματώνει τις βασικές αρχές της νομολογίας του ΕΔΔΑ
- λαμβάνει υπόψη την «Σύμβαση για τα ανθρώπινα δικαιώματα και την βιοϊατρική» (Σύμβαση του Oviedo), και ειδικότερα το άρθρο 7 («το πρόσωπο που πάσχει από διανοητική διαταραχή σοβαράς μορφής δύναται να υποβληθεί, χωρίς τη συγκατάθεσή του σε επέμβαση, που αποσκοπεί σε θεραπεία της διανοητικής διαταραχής, μόνο στις περιπτώσεις κατά τις

Τα δικαιώματα των ψυχικά ασθενών στην ενωσιακή έννομη τάξη

οποίες, χωρίς τη θεραπεία αυτή, είναι πιθανό να ανακύψει σοβαρή βλάβη της υγείας του»)

- λαμβάνει υπόψη τα κριτήρια της Επιτροπής του Συμβουλίου της Ευρώπης για την «πρόληψη των βασανιστηρίων και της απάνθρωπης ή εξευτελιστικής μεταχείρισης», για την ακούσια νοσηλεία σε ψυχιατρικές μονάδες και τη χρήση μέσων φυσικής συγκράτησης των νοσηλευόμενων ψυχικά ασθενών
- περιλαμβάνει 38 διατάξεις με τη γενική ονομασία «Κατευθυντήριες Γραμμές», εξειδικεύοντας τα επιμέρους δικαιώματα των ψυχικά πασχόντων, που εισάγονται ή λαμβάνουν θεραπεία ακουσίως.
- θέτει ως κριτήρια της ακούσιας νοσηλείας (άρθρο 17):
  - ο πάσχων να παρουσιάζει έναν πραγματικό κίνδυνο για την υγεία του ή για τους τρίτους
  - η εισαγωγή να γίνεται κυρίως για θεραπευτικούς λόγους
  - να μην υπάρχει κάποιος τρόπος λιγότερο περιοριστικός για την παροχή κατάλληλης θεραπείας
  - να ληφθεί η γνώμη του ενδιαφερομένου υπόψη
- παροτρύνει τα κράτη να εξασφαλίζουν στον ενδιαφερόμενο (άρθρο 25):
  - το δικαίωμα προσφυγής κατά της νομιμότητας του μέτρου για ακούσια νοσηλεία ή της διατήρησής του
  - το δικαίωμα του σε ακρόαση, είτε αυτοπροσώπως, είτε δια προσώπου εμπιστοσύνης ή αντιπροσώπου

III. Συντονισμένη δράση της Ε.Ε

- Κοινή συνάντηση του Παγκόσμιου Οργανισμού Υγείας και της Ευρωπαϊκής Επιτροπής με στόχο την προώθηση της ψυχικής υγείας και φροντίδας (Απρίλιος 1999), όπου:
  - αναγνωρίστηκαν εννέα θεμελιώδεις αρχές: προσωπική αυτονομία, βιωσιμότητα, αποτελεσματικότητα, προσβασιμότητα, κατανόηση, επιείκεια, συντονισμός, παραγωγικότητα και ευθύνη
  - έγινε δεκτή και από τα δυο μέρη η προτεραιότητα εφαρμογής των ακόλουθων στρατηγικών: αύξηση της αναγνώρισης της αξίας της ψυχικής υγείας, αύξηση της μετάδοσης σχετικών γνώσεων και εμπειριών, ανάπτυξη καινοτόμων και εκτενών πολιτικών, ανάγκη προσδιορισμού προτεραιοτήτων, συνθηκών και παρεμβάσεων στην προώθηση της ψυχικής υγείας, προσήκουσα ανάπτυξη υπηρεσιών υγείας προς αποφυγή της κακής ποιότητας και του στιγματισμού, ανάγκη επίλυσης ζητημάτων ανισότητας στην περίθαλψη αναφορικά με άτομα κοινωνικά περιθωριοποιημένα,

Τα δικαιώματα των ψυχικά ασθενών στην ενωσιακή έννομη τάξη

ανάγκη για έρευνα και ανάπτυξη, και ανάγκη παραγωγής νομοθεσίας με σεβασμό στα ανθρώπινα δικαιώματα

- «Ευρωπαϊκό Συνέδριο για την Προαγωγή της Ψυχικής Υγείας και της Κοινωνικής Ένταξης» υπό την Φινλανδική Προεδρεία (Οκτώβριος 1999)
- Ψήφισμα (Council Resolution 2000/C 86/01) του Συμβουλίου (Νοέμβριος 1999) για την προώθηση της ψυχικής υγείας που καλεί την Επιτροπή να την περιλάβει σε κάθε τυχόν μελλοντικό πρόγραμμά της για την δημόσια υγεία
- Συμπεράσματα (Council Conclusions 2002/C 6/01) του Συμβουλίου με τα οποία:
  - αποτυπώθηκαν εντονότερες ανησυχίες για το άγχος, την κατάθλιψη, και τα ιδιαίτερα υψηλά ποσοστά αυτοκτονιών
  - αναγνωρίστηκε η ανάγκη στενής συνεργασίας Ε.Ε. και Π.Ο.Υ. για την αποτελεσματική αντιμετώπιση ζητημάτων ψυχικής υγείας
- Κλειστό συνέδριο για τις «Ψυχικές Ασθένειες και το Στίγμα» (Αθήνα, 2003) υπό την Ελληνική Προεδρεία
- «Ευρωπαϊκό Υπουργικό Συνέδριο για την Ψυχική Υγεία υπό τον Π.Ο.Υ.» (Ιανουάριος 2005, Ελσίνκι) με το οποίο:
  - υιοθετήθηκε Πλάνο Δράσης για την Ψυχική Υγεία από τα συμβαλλόμενα στον ΠΟΥ European Region κράτη και την Ευρωπαϊκή Επιτροπή
  - υιοθετήθηκε Ευρωπαϊκή Διακήρυξη για την Ψυχική Υγεία, που υπογράφηκε από τους συμβαλλομένους, την Ευρωπαϊκή Επιτροπή και το Συμβούλιο της Ευρώπης
  - αποτυπώθηκε ισχυρή πολιτική δέσμευση των κρατών για δράση
  - απευθύνθηκε πρόσκληση στην Επιτροπή για συνεισφορά στην εφαρμογή του κοινού πλαισίου σύμφωνα με τις αρμοδιότητές της
- Δημοσίευση του “Green Paper” της Επιτροπής(Οκτώβριος 2005), “Improving the Mental Health of the Population, Towards a Strategy on Mental Health for the EU” όπου:
  - η Επιτροπή δεσμεύτηκε σε δημοσίευση των αποτελεσμάτων της συμβουλευτικής διαδικασίας και της πρότασής της έως το πέρας του 2006
  - επισημάνθηκε το υψηλό κόστος στο κοινωνικό, εκπαιδευτικό και ποινικό σύστημα από τη μη προσήκουσα προσέγγιση ζητημάτων ψυχικής υγείας
  - κατέστη σαφής η προτεραιότητα αντιμετώπισης του κοινωνικού αποκλεισμού, του στίγματος, των διακρίσεων, και των

Τα δικαιώματα των ψυχικά ασθενών στην ενωσιακή έννομη τάξη

- παραβιάσεων των θεμελιωδών δικαιωμάτων και της αξιοπρέπειας των ψυχικά πασχόντων
- υπογραμμίστηκαν οι ήδη αναληφθείσες πρωτοβουλίες
    - Public Health Programme
    - Οδηγία (2000/78/EC) για την απαγόρευση των διακρίσεων κατά των ατόμων με αναπηρία σε εργασιακό επίπεδο
    - Ενωσιακή συμφωνία πλαίσιο αναφορικά με το άγχος λόγω εργασιακών ζητημάτων
    - Πρόγραμμα Δάφνη για την καταπολέμηση της βίας κατά των παιδιών, νεαρών ενηλίκων και γυναικών (πολιτική τμήματος του τομέα ελευθερίας, ασφάλειας και δικαιοσύνης)
  - τονίστηκε ότι η Ε.Ε. αντλεί την αρμοδιότητά της στο πεδίο της ψυχικής υγείας από το άρθρο 168 της ΣΛΕΕ, που αφορά την δημόσια υγεία

Άρθρο 168 ΣΛΕΕ

Κατά τον καθορισμό και την εφαρμογή όλων των πολιτικών και δράσεων της Ένωσης, εξασφαλίζεται υψηλού επιπέδου προστασία της υγείας του ανθρώπου. Η δράση της Ένωσης, η οποία συμπληρώνει τις εθνικές πολιτικές, αποβλέπει στη βελτίωση της δημόσιας υγείας, καθώς και στην πρόληψη της ανθρώπινης ασθένειας σε όλες τις μορφές της και στην αποτροπή των πηγών κινδύνου για την σωματική και ψυχική υγεία. Η δράση αυτή καλύπτει την καταπολέμηση των μεγάλων πληγών της ανθρωπότητας στον τομέα της υγείας, ευνοώντας τη διερεύνηση των αιτίων τους, της μετάδοσης και της πρόληψής τους, καθώς και την ενημέρωση και τη διαπαιδαγώγηση στον τομέα της υγείας καθώς και την επαγρύπνηση για τις σοβαρές διασυνοριακές απειλές κατά της υγείας, την κήρυξη συναγερμού σε περίπτωση τέτοιων απειλών και την καταπολέμησή τους. Η Ένωση συμπληρώνει τη δράση των κρατών μελών για τη μείωση της βλάβης που προκαλούν στην υγεία τα ναρκωτικά, συμπεριλαμβανομένης της ενημέρωσης και της πρόληψης.

➤ Ευρωπαϊκό Πλάνο Δράσης για την Ψυχική Υγεία (2013-2020)

- αποτελεί πραγμάτωση των στόχων, που υιοθετήθηκαν από τα μέλη του WHO European Region, την Ευρωπαϊκή Επιτροπή και το Συμβούλιο της Ευρώπης κατά την Ευρωπαϊκή Διακήρυξη για την

Τα δικαιώματα των ψυχικά ασθενών στην ενωσιακή έννομη τάξη

Ψυχική Υγεία (2005) και το Ψήφισμα της Επιτροπής του ΠΟΥ Regional Europe

- είναι πλήρως ευθυγραμμισμένο με τις αξίες και τις προτεραιότητες της νέας ευρωπαϊκής πολιτικής για την υγεία και ευεξία, που συμπυκνώνονται στο **τρίπτυχο δικαιοσύνη-χειραφέτηση-ασφάλεια και αποτελεσματικότητα**
- ακολουθεί την ατζέντα του ΠΟΥ, πρεσβεύει την Σύμβαση για τα Δικαιώματα των Ατόμων με Αναπηρίες και ενσωματώνει τα συμπεράσματα του European Pact for Mental Health and Well-Being (2008)
- θέτει τέσσερις βασικούς στόχους, που αποτελούν πυρήνα του Πλάνου
  - 1) ο καθένας να έχει ίσες ευκαιρίες στη διάρκεια της ζωής του για ευεξία, πολλώ δε μάλλον οι ευάλωτες ομάδες ή αυτοί, που βρίσκονται σε κίνδυνο
  - 2) οι ψυχικά πάσχοντες είναι πολίτες, και επομένως τα ανθρώπινα δικαιώματά τους να εκτιμώνται πλήρως, να γίνονται σεβαστά, και να προωθούνται
  - 3) οι υπηρεσίες ψυχικής υγείας να είναι προσβάσιμες, επαρκείς, προσιτές, αλλά και διαθέσιμες στις κοινότητες ανάλογα με τις υπάρχουσες ανάγκες
  - 4) τα άτομα έχουν δικαίωμα σε ασφαλή και αποτελεσματική θεραπεία
- θέτει τρεις διατομεακούς στόχους
  - 1) κάθε σύστημα ψυχικής υγείας να προσφέρει καλή φροντίδα για την σωματική και ψυχική ακεραιότητα σε όλους
  - 2) κάθε σύστημα ψυχικής υγείας να λειτουργεί υπό καλώς συντονισμένες συνεργασίες με άλλους φορείς
  - 3) η διακυβέρνηση για την ψυχική υγεία να καθοδηγείται από καλή πληροφόρηση και γνώση

➤ Λιγότερο σημαντικά κείμενα δεσμευτικότητας Soft Law

- “European Pact for Mental Health and Well-Being”(2008) με πέντε πεδία-προτεραιότητες
  - 1) ψυχική υγεία στους νέους και διαπαιδαγώγηση
  - 2) πρόληψη κατάθλιψης και αυτοκτονίας
  - 3) ψυχική υγεία στους ηλικιωμένους

Τα δικαιώματα των ψυχικά ασθενών στην ενωσιακή έννομη τάξη

- 4) προώθηση της κοινωνικής ένταξης και καταπολέμηση του στίγματος
  - 5) προώθηση της ψυχικής υγείας στους εργασιακούς χώρους
    - “Mental Health in the workplace settings. Fit and healthy at work”, position paper που υιοθετήθηκε από το Standing Committee of the European Doctors (2009)
    - Συμπεράσματα του Συμβουλίου αναφορικά με το “European Pact for Mental Health and Well-Being: results and future action”(2011)
    - Booklet –Good practices in mental health and well-being (2016)
- Ψήφισμα του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου για την Ψυχική Υγεία (“European Parliament resolution on Mental Health”,2009)

Συμπερασματικά, οι μέχρι τώρα ενωσιακές πρωτοβουλίες χαρακτηρίζονται από:

- ποικιλία και ανομοιομορφία
- κατακερματισμό και αποσπασματικότητα
- κυρίως Soft law δεσμευτικότητα
- αμφισβητήσιμη αποτελεσματικότητα
- περιορισμένο βεληνεκές, κινούμενο σε επίπεδο συνεδρίων και έρευνας για την ευαισθητοποίηση και την πληροφόρηση

B . Επιμέρους ζητήματα

1. Ελευθερία από βασανιστήρια, απάνθρωπη και εξευτελιστική μεταχείριση (ΕΣΔΑ 3)

I. Γενικές Παρατηρήσεις

- σύμφωνα με το άρθρο 3 «κανείς δεν υπόκειται σε βασανιστήρια ή απάνθρωπη και εξευτελιστική μεταχείριση ή τιμωρία»
- η απαγόρευση του άρθρου 3 είναι απόλυτη, συνιστά jus cogens και πρέπει πάντα να συνδυάζεται με το Αρ. 15 της αυτής Σύμβασης , το οποίο απαγορεύει οποιαδήποτε εξαίρεση
- σε συνδυασμό με το άρθρο 1, τα συμβαλλόμενα κράτη οφείλουν να λάβουν όλα τα απαραίτητα μέτρα για προστασία των πολιτών από βασανιστήρια, είτε διεξάγονται από κρατικές αρχές, είτε από ιδιώτες
- παραβίαση του Αρ3 συνιστά κάθε κακομεταχείριση, που διακρίνεται από ένα minimum έντασης και σοβαρότητας

Τα δικαιώματα των ψυχικά ασθενών στην ενωσιακή έννομη τάξη

- «η αξιολόγηση της έντασης, ωστόσο, είναι σχετική και εξαρτάται από όλες τις περιστάσεις της συγκεκριμένης περίπτωσης, όπως η διάρκεια της μεταχείρισης, οι σωματικές και ψυχικές συνέπειες, και σε μερικές περιπτώσεις η ηλικία, το φύλο, και η κατάσταση της υγείας του θύματος».
- το ΕΔΔΑ θεωρεί ότι η διάκριση της κακομεταχείρισης σε τρεις βαθμίδες(βασανιστήριο- απάνθρωπη μεταχείριση- εξευτελιστική μεταχείριση) βασίζεται στην ένταση της ψυχικής και σωματικής ταλαιπωρίας, και ότι τα βασανιστήρια συνδέονται με ένα ιδιαίτερο στίγμα
- η πλειονότητα των σχετικών υποθέσεων με προσφεύγοντες ψυχικά πάσχοντες αφορά κατηγορίες απάνθρωπης ή εξευτελιστικής μεταχείρισης.
- το Δικαστήριο θεωρεί ότι μια συμπεριφορά που χαρακτηρίστηκε ως απάνθρωπη «μπορεί να τοποθετηθεί σε διαφορετική βαθμίδα στο μέλλον», και τούτο διότι «οι υπερβολικά υψηλές εγγυήσεις, που απαιτούνται για την προστασία των ανθρωπίνων δικαιωμάτων και των θεμελιωδών ελευθεριών, αντίστοιχα και αναπόφευκτα απαιτούν μεγαλύτερη αυστηρότητα στην εκτίμηση των παραβιάσεων των θεμελιωδών αρχών των δημοκρατικών κοινωνιών»
- για την εκτίμηση μιας παραβίασης του Αρ3, θα πρέπει να λαμβάνεται υπόψη αν σκοπός της συμπεριφοράς συνιστούσε ο εξευτελισμός ή ο υποβιβασμός του θύματος, ωστόσο, η ανυπαρξία τέτοιου σκοπού δεν αποκλείει τυχόν παραβίαση
- οι αρχές οφείλουν να προστατεύουν την υγεία των ατόμων, που στερούνται της ελευθερίας τους
- η έλλειψη κατάλληλης ιατρικής περίθαλψης των στερουμένων της ελευθερίας τους μπορεί υπό προϋποθέσεις να ισοδυναμεί με απαγορευμένη από το Αρ3 συμπεριφορά

II. Η Ευρωπαϊκή Επιτροπή για την Πρόληψη των Βασανιστηρίων ή Απάνθρωπης ή Εξευτελιστικής Μεταχείρισης ή Τιμωρίας (CPT)

- όλα τα μέλη του Συμβουλίου της Ευρώπης είναι συμβαλλόμενα στην ΕΣΔΑ και στην Ευρωπαϊκή Σύμβαση για την Πρόληψη των Βασανιστηρίων(1987)
- η Σύμβαση για την Πρόληψη των Βασανιστηρίων δεν εισάγει νέους κανόνες, αλλά ιδρύει την Ευρωπαϊκή Επιτροπή για την Πρόληψη των

Τα δικαιώματα των ψυχικά ασθενών στην ενωσιακή έννομη τάξη

Βασανιστηρίων ή Απάνθρωπης ή Εξευτελιστικής Μεταχείρισης ή Τιμωρίας

- κατά το Αρ1 της εν λόγω Σύμβασης, «η Επιτροπή μέσω επισκέψεων, εξετάζει τη μεταχείριση προσώπων που έχουν στερηθεί την ελευθερία τους, με σκοπό την ενίσχυση, αν υπάρχει ανάγκη, της προστασίας τους από βασανιστήρια ή απάνθρωπη ή εξευτελιστική μεταχείριση ή τιμωρία»
- τα μέλη της Επιτροπής προέρχονται από τα συμβαλλόμενα κράτη-ένα μέλος ανά κράτος-, ενεργώντας ατομικά και ανεξάρτητα, χωρίς να εκπροσωπούν τα κράτη από τα οποία προέρχονται
- η Επιτροπή λειτουργεί μέσω ενός συστήματος επισκέψεων, που είτε ανακοινώνονται εκ των προτέρων, είτε όχι, και η δικαιοδοσία της εκτείνεται σε κάθε μέρος, όπου άτομα στερούνται της ελευθερίας τους από δημόσιες αρχές
- οι επισκέψεις διενεργούνται κατά βάση σε ψυχιατρικές κλινικές(ιδιωτικές και δημόσιες), φυλακές, κέντρα φιλοξενίας μεταναστών και ορφανοτροφεία
- η όλη διαδικασία διεξάγεται με την ενεργό συμμετοχή τοπικών ΜΚΟ, που αποτελούν ουσιώδη πηγή πληροφόρησης
- κατόπιν των επισκέψεων σε ένα κράτος, η αντιπροσωπεία της CPT συντάσσει αναφορά προς την κυβέρνηση, η οποία δημοσιεύεται μόνο μετά από συναίνεση της τελευταίας
- η Επιτροπή εκδίδει επίσης οδηγίες για το πώς θα πρέπει να αντιμετωπίζονται διαφορετικές κατηγορίες ατόμων, μια εκ των οποίων αποτελούν και οι έγκλειστοι σε ψυχιατρικά ιδρύματα ασθενείς

III. Η Νομολογία του ΕΔΔΑ

1. Bures κατά Τσέχικης Δημοκρατίας

- **Τα πραγματικά περιστατικά τη υπόθεσης:** ο προσφεύγων αφού είχε λάβει γνωμάτευση από τον ψυχίατρό του, τοποθετήθηκε σε κέντρο αποτοξίνωσης από τις τσεχικές αρχές. Κατά την διαμονή του εκεί περιορίστηκε για αρκετές ώρες με ιμάντες φυσικής συγκράτησης, με αποτέλεσμα την πρόκληση σωματικών κακώσεων. Παρά το ότι το θύμα κινήθηκε νομικά κατά του κέντρου ευθύς μετά την έξοδό του, ο εισαγγελέας, ωστόσο, δεν άσκησε ποινική δίωξη.
- **Υπαγωγή και Dictum:**
  - ομοφωνία για παραβίαση του Αρ.3 της ΕΣΔΑ λόγω
    - υποβολής φυσικών περιορισμών

Τα δικαιώματα των ψυχικά ασθενών στην ενωσιακή έννομη τάξη

- αδυναμίας του κράτους να λάβει αποτελεσματικά μέτρα για την πρόληψη των βασανιστηρίων και της απάνθρωπης και εξευτελιστικής μεταχείρισης
- «το Δικαστήριο θεωρεί πως η χρήση φυσικών περιορισμών είναι ένα σοβαρό μέτρο, το οποίο πρέπει πάντα να δικαιολογείται από την πρόληψη επικείμενου κινδύνου για τον ασθενή ή τους γύρω του και πρέπει να είναι ανάλογο με έναν τέτοιο στόχο. Η απλή ανησυχία δεν μπορεί να δικαιολογήσει την καθήλωση ενός προσώπου σε ένα κρεβάτι για σχεδόν δύο ώρες».
- η μη άσκηση ποινικής δίωξης από μέρους του εισαγγελέα και η παύση των ερευνών «παραβιάζει την υποχρέωση του κράτους να παρέχει πρακτική και αποτελεσματική προστασία των δικαιωμάτων που κατοχυρώνονται από το άρθρο 3 της ΕΣΔΑ». Υπογράμμισε δε ότι «η χρήση των περιοριστικών μάντων στον προσφεύγοντα, ήταν μια εσκεμμένη πράξη που συνιστά απάνθρωπη και εξευτελιστική μεταχείριση»

2. Romanon κατά Ρωσίας

- **Τα πραγματικά περιστατικά της υπόθεσης:** ο αιτών έπασχε από μια ψυχιατρική διαταραχή και προσέφυγε στο ΕΔΔΑ παραπονούμενος για την μεγάλη διάρκεια της κράτησής του στην ψυχιατρική πτέρυγα κέντρου προσωρινής κράτησης (συνολική διάρκεια 1 έτος, 3 μήνες και 13 ημέρες)
- **Υπαγωγή και Dictum:**
  - υπήρξε παραβίαση του Αρ3, και συγκεκριμένα εξευτελιστική μεταχείριση λόγω
    - των συνθηκών κράτησης, οι οποίες είχαν καταστροφικές συνέπειες στην ευεξία του αιτούντος,
    - της μεγάλης διάρκειας της κράτησής του
  - παρότι δεν υπήρξε καμία ένδειξη σκόπιμου εξευτελισμού ή υποβιβασμού του προσφεύγοντος, οι συνθήκες κράτησης θεωρήθηκαν ως πλήγμα της αξιοπρέπειάς του, αφού προκάλεσαν συναισθήματα ταπείνωσης και εξευτελισμού

3. Kucheryuk κατά Ουκρανίας

- **Τα πραγματικά περιστατικά της υπόθεσης:** ο προσφεύγων έπασχε από χρόνια σχιζοφρένεια και ισχυρίστηκε ότι, ενώ βρισκόταν υπό κράτηση, ήταν δεμένος με χειροπέδες στην απομόνωση, χωρίς να του παρέχεται συγχρόνως η κατάλληλη ιατρική φροντίδα
- **Υπαγωγή και Dictum:**

Τα δικαιώματα των ψυχικά ασθενών στην ενωσιακή έννομη τάξη

- παραβίαση του Αρ3 με την μορφή της απάνθρωπης και εξευτελιστικής μεταχείρισης
- ο περιορισμός ψυχικά πάσχοντος με χειροπέδες για διάστημα 7 ημερών, χωρίς να έχει υποδειχθεί από ψυχίατρο για ειδικό λόγο ή χωρίς την αναγκαία ιατρική φροντίδα, συνιστά απάνθρωπη και εξευτελιστική μεταχείριση
- η απομόνωση και ο περιορισμός με χειροπέδες από τις τοπικές αρχές υποδηλώνει ότι δεν χορηγήθηκε στον προσφεύγοντα η κατάλληλη ιατρική βοήθεια

4. Rura κατά Ρουμανίας

- **Τα πραγματικά περιστατικά της υπόθεσης:** ο προσφεύγων, ψυχικά πάσχων και δηλωμένος από τις δημόσιες αρχές ως έχων αναπηρία δευτέρου βαθμού, ισχυρίστηκε ενώπιον του ΕΔΔΑ ότι κρατήθηκε δυο φορές σε αστυνομικά τμήματα υπό απάνθρωπες και εξευτελιστικές συνθήκες
- **Υπαγωγή και Dictum:**
  - παραβίαση του Αρ3
    - πέρασε τις νύχτες της κράτησης σε δωμάτιο με άβολους μεταλλικούς πάγκους
    - μη εκ των προτέρων υποβολή σε σχετική ιατρική εξέταση
  - «η ανχώδης κατάσταση που αναπόφευκτα προκλήθηκε από αυτές τις συνθήκες στον πάσχοντα χειροτέρευσε δίχως αμφιβολία από το ότι οι αστυνομικοί, που τον συνέλαβαν, ήταν οι ίδιοι με αυτούς, που τον φρουρούσαν»
  - εκδήλωση των διαταραχών συμπεριφοράς του αιτούντος αμέσως μετά την κράτηση και υποχρέωση των αρχών να καλέσουν ψυχίατρο προς διενέργεια εξέτασης, ώστε να καθοριστεί η συμβατότητα της ψυχολογικής του κατάστασης με την κράτηση και να ληφθούν ιατρικά μέτρα
  - χειροτέρευση της ψυχολογικής κατάστασης του θύματος με τον περιορισμό του σε αλυσίδες ενώπιον του δικαστηρίου σε όλη τη διάρκεια της δίκης

5. Raffray Taddei κατά Γαλλίας

- **Τα πραγματικά περιστατικά της υπόθεσης:** το θύμα υπέφερε από αρκετές ιατρικές παθήσεις, συμπεριλαμβανομένης της ανορεξίας και του συνδρόμου Munchausen. Με τη προσφυγή της παραπονέθηκε για την συνεχή κράτηση και την αδυναμία να της χορηγηθεί κατάλληλη ιατροφαρμακευτική περίθαλψη
- **Υπαγωγή και Dictum:**
  - παραβίαση του Αρ.3 με την μορφή της απάνθρωπης και εξευτελιστικής μεταχείρισης
  - η αδυναμία των εθνικών αρχών να χορηγήσουν αποτελεσματικά εξατομικευμένη ιατρική φροντίδα σε ειδικές εγκαταστάσεις στην αιτούσα, όπως απαιτούσε η κατάσταση της υγείας της, σε συνδυασμό με τις συνεχείς μεταφορές αυτής, παρέτειναν την αβεβαιότητα ως προς την εκπλήρωση των αιτημάτων της και ήταν ικανές να της προκαλέσουν ταλαιπωρία, που ξεπερνούσε το minimum, που προκύπτει εκ φύσεως λόγω της κράτησης»

6. Renolde κατά Γαλλίας

- **Τα πραγματικά περιστατικά της υπόθεσης:** ο Joselito Renolde, ενώ ήταν προσωρινά κρατούμενος λόγω κατηγορίας εναντίον του για επίθεση κατά δυο ατόμων, αυτοκτόνησε στο κελί του δια απαγχονισμού. Λίγες βδομάδες πριν, κατόπιν απόπειρας αυτοκτονίας, διαγνώσθηκε με σοβαρή ψυχική νόσο και του χορηγήθηκε η κατάλληλη φαρμακευτική αγωγή. Αντί της μεταφοράς του στην ψυχιατρική πτέρυγα των φυλακών, διατάχθηκε 45ήμερη κράτησή σε «κελί τιμωρίας». Η ιατροδικαστική εξέταση έδειξε πως το θύμα δεν έπαιρνε τα φάρμακά του για τουλάχιστον 3 μέρες πριν την αυτοκτονία. Στο ΕΔΔΑ προσέφυγε η κόρη του, επικαλούμενη παραβίαση του Αρ.2
- **Υπαγωγή και Dictum:**
  - κρίση για παραβίαση του Αρ2, το οποίο επιβάλλει θετική υποχρέωση των κρατικών αρχών να λαμβάνουν όλα τα απαιτούμενα μέτρα για την προστασία της ζωής των ψυχικά πασχόντων κρατουμένων, είτε όταν αυτή κινδυνεύει από τρίτους, είτε από τον ίδιο σε περιπτώσεις αυτοχειρίας.
  - οι σωφρονιστικές αρχές οφείλουν να ελαχιστοποιούν τις πιθανότητες αυτοκτονίας, χωρίς όμως να παραβιάζουν την προσωπική αυτονομία των

Τα δικαιώματα των ψυχικά ασθενών στην ενωσιακή έννομη τάξη

κρατούμενων, δεδομένης της ιδιαίτερα ευάλωτης θέσης στην οποία αυτοί βρίσκονται.

- η τοποθέτηση σε «κελί τιμωρίας», που οδήγησε στην απομόνωση του αυτόχειρα, σε συνδυασμό με την έλλειψη εποπτείας της καθημερινής λήψης φαρμάκων, επιδείνωσαν σημαντικά τον τυχόν υφιστάμενο κίνδυνο αυτοκτονίας.
- εντοπισμός παραβίασης του Αρ3, αφού η τιθέμενη πειθαρχική ποινή των 45ημερών απομόνωσε πλήρως τον αυτόχειρα, μη χορηγώντας του την δυνατότητα να έρθει σε επαφή με άλλους κρατούμενους ή να λάβει επισκέψεις, ενώ έπρεπε να ληφθούν ειδικά μέτρα προσαρμοσμένα στην κατάστασή του

2. Ο ακούσιος εγκλεισμός σε ψυχιατρικό κατάστημα

A. Θιγόμενα δικαιώματα που κατοχυρώνονται στον ΧΘΕ

- δικαίωμα στην ακεραιότητα του ατόμου (Αρ.3)
- απαγόρευση βασανιστηρίων, απάνθρωπης και εξευτελιστικής μεταχείρισης (Αρ.4)
- δικαίωμα στην ελευθερία και ασφάλεια (Αρ.6)
- σεβασμός στην προσωπική και οικογενειακή ζωή (Αρ.7)
- ενσωμάτωση των ατόμων με αναπηρίες (Αρ.26)
- ιατρική περίθαλψη (Αρ.35)

Το δικαίωμα στην ελευθερία

1. Τα πρότυπα του ΟΗΕ

- κατοχυρώνεται σε πληθώρα Κειμένων του ΟΗΕ, δεσμευτικών και μη
  - Οικουμενική Διακήρυξη Δικαιωμάτων του Ανθρώπου
  - Διεθνές Σύμφωνο για τα Ατομικά και Πολιτικά Δικαιώματα
  - Αρχές για την Προστασία των Ατόμων με Ψυχικές Ασθένειες (MI Principles)
  - Σύμβαση για τα Δικαιώματα των Ατόμων με Αναπηρίες

Σύμβαση για τα Δικαιώματα των Ατόμων με Αναπηρίες

Άρθρο 14

Ελευθερία και ασφάλεια του προσώπου

1. Τα Κράτη Μέρη διασφαλίζουν ότι τα ΑμεΑ, σε ίση βάση με τους άλλους:

(α) απολαμβάνουν το δικαίωμα στην ελευθερία και ασφάλεια του ατόμου,

(β) δεν στερούνται της ελευθερίας τους παράνομα ή αυθαίρετα, και ότι η οποιαδήποτε στέρηση της ελευθερίας είναι σύμφωνη με το νόμο, και ότι η ύπαρξη οποιασδήποτε αναπηρίας δεν δικαιολογεί σε καμία περίπτωση τη στέρηση της ελευθερίας.

2. Τα Κράτη Μέρη εξασφαλίζουν ότι αν τα ΑμεΑ στερούνται της ελευθερίας τους μέσω οποιασδήποτε διαδικασίας, θα δικαιούνται, σε ίση βάση με τους άλλους, εγγυήσεις σύμφωνα με το διεθνές δίκαιο δικαιωμάτων του ανθρώπου και θα αντιμετωπίζονται σύμφωνα με τους στόχους και τις αρχές αυτής της Σύμβασης, συμπεριλαμβανομένης διάταξης εύλογης προσαρμογής.

Επισημάνσεις:

- το άρθρο δεν αναφέρεται ρητά στον ακούσιο εγκλεισμό
- η στέρηση της ελευθερίας αποκλειστικά λόγω μιας αναπηρίας αντίκειται στη ΣΔΑΑ και συνιστά απαγορευμένη διάκριση
- η αρμόδια για την Σύμβαση Επιτροπή με τις εκδοθείσες οδηγίες καλεί τα κράτη να καταργήσουν εθνικές νομοθεσίες, που επιτρέπουν τον εγκλεισμό προσώπων με κάθε μορφή ψυχικής αναπηρίας
- η Επιτροπή εκφράζει συνεχώς τις ανησυχίες της για τα επείγοντα μέτρα εγκλεισμού, καθώς με αυτά παρέχονται μόνο ex post διαδικαστικές εγγυήσεις
- υποστηρίζεται από μέρος της θεωρίας ότι υπό το Αρ14 σε καμία περίπτωση δεν μπορεί να πραγματοποιηθεί εγκλεισμός χωρίς τη σύμφωνη γνώμη του ασθενούς
- η Ύπατη Αρμοστεία του ΟΗΕ για τα Ανθρώπινα Δικαιώματα πρεσβεύει την ακόλουθη ερμηνεία για το συγκεκριμένο άρθρο:

Τα δικαιώματα των ψυχικά ασθενών στην ενωσιακή έννομη τάξη

«τα άτομα με αναπηρίες δύνανται να καταστούν υποκείμενα νόμιμης κράτησης για θεραπευτικούς σκοπούς ή για προληπτικούς λόγους, ωστόσο, η νόμιμη βάση επί της οποίας καθορίζεται ο περιορισμός της ελευθερίας, πρέπει να αποσυνδέεται από την αναπηρία και να προσδιορίζεται ουδέτερα, έτσι ώστε να εφαρμόζεται σε όλα τα άτομα, και σύμφωνα με την αρχή της ισότητας»

2. Τα πρότυπα του Συμβουλίου της Ευρώπης

Ευρωπαϊκή Σύμβαση Δικαιωμάτων του Ανθρώπου

Άρθρο 5

Το δικαίωμα στην προσωπική ελευθερία και ασφάλεια 1. Παν πρόσωπον έχει δικαίωμα εις την ελευθερίαν και την ασφάλειαν. Ουδείς επιτρέπεται να στερηθή της ελευθερίας του ειμή εις τας ακόλουθους περιπτώσεις και συμφώνως προς την νόμιμον διαδικασίαν:

- α. εάν κρατήται κανονικώς κατόπιν καταδίκης υπό αρμοδίου δικαστηρίου.
  - β. εάν υπεβλήθη εις κανονικὴν σύλληψιν ἢ κράτησιν λόγω ανυποταγῆς εις νόμιμον διαταγήν δικαστηρίου, ἢ εις ἐγγύησιν ἐκτελέσεως υποχρεώσεως οριζομένης υπό του νόμου.
  - γ. εάν συνελήφθη και κρατήται ὅπως οδηγηθῆ ενώπιον της αρμοδίας δικαστικῆς αρχῆς εις την περίπτωσιν εὐλόγου υπονοίας ὅτι διέπραξεν ἀδίκημα, ἢ ὑπάρχουν λογικά δεδομένα προς παραδοχὴν της ἀνάγκης ὅπως οὗτος ἐμποδισθῆ ἀπὸ του να διαπράξῃ ἀδίκημα ἢ δραπετεύσῃ μετὰ την διάπραξιν τούτου.
  - δ. εάν πρόκειται περί νομίμου κρατήσεως ἀνηλίκου, αποφασισθείσης δια την ἐπιτήρησιν της ἀνατροφῆς του, ἢ την νόμιμον κράτησίν του ἵνα παραπεμφθῆ ενώπιον της αρμοδίας αρχῆς.
  - ε. εάν πρόκειται περί νομίμου κρατήσεως ἀτόμων δυναμένων να μεταδώσωσι μεταδοτικὴν ἀσθένειαν, φρενοβλαβούς, αλκοολικοῦ, τοξικομανοῦς ἢ ἀλήτου. στ. εάν πρόκειται περί νομίμου συλλήψεως ἢ κρατήσεως ἀτόμου ἐπὶ σκοπῷ ὅπως ἐμποδισθῆ ἀπὸ του να εἰσέλθῃ παρανόμως ἐν τη χώρα, ἢ ἐναντίον του οὐοίου ἐκκρεμεί διαδικασία ἀπελάσεως ἢ ἐκδόσεως
2. Παν συλληφθέν πρόσωπον δέον να πληροφορῆται κατὰ το δυνατόν συντομώτερον και εις γλώσσαν την οὐοί, τους λόγους της συλλήψεώς του ως και πάσαν διατυπωμένην ἐναντίον του κατηγορίαν.
3. Παν πρόσωπον συλληφθέν ἢ κρατηθέν, υπό τας προβλεπομένας ἐν παραγράφῳ 1γ του παρόντος ἀρθρου συνθήκας οφείλει να παραπεμφθῆ συντόμως ενώπιον δικαστοῦ ἢ ἐτέρου δικαστικοῦ λειτουργοῦ νομίμως ἐντεταλμένου ὅπως ἐκτελή δικαστικά καθήκοντα, ἔχει δε το δικαίωμα να δικασθῆ ἐντὸς λογικῆς προθεσμίας ἢ ἀπολυθῆ κατὰ την διαδικασίαν. Η ἀπόλυσις δύνανται να ἐξαρτηθῆ ἀπὸ ἐγγύησιν ἐξασφαλίζουσιν την παράστασιν του ἐνδιαφερομένου εις την δικάσιμον.

Τα δικαιώματα των ψυχικά ασθενών στην ενωσιακή έννομη τάξη

---

4. Παν πρόσωπον στερούμενον της ελευθερίας του συνεπεία συλλήψεως ή κρατήσεως έχει δικαίωμα προσφυγής ενώπιον δικαστηρίου, ίνα τούτο αποφασίση εντός βραχείας προσθεσμίας επί του νομίμου της κρατήσεώς του και διατάξη την απόλυσίν του εν περιπτώσει παρανόμου κρατήσεως.

5. Παν πρόσωπον θύμα συλλήψεως ή κρατήσεως υπό συνθήκας αντιθέτους προς τας ανωτέρω διατάξεις, έχει δικαίωμα επανορθώσεως

Η Νομολογία του ΕΔΔΑ

. 1. De Wilde, Ooms and Versyp (“Vagrancy) κατά Βελγίου

- **τα πραγματικά περιστατικά της υπόθεσης:** οι τρεις προσφεύγοντες είχαν τεθεί σε εγκλεισμό σε άσυλο επαιτών-αλητών, στερούμενοι της προσωπικής τους ελευθερίας, που διατάχθηκε με απόφαση ειρηνοδίκη βάσει ενός βελγικού νόμου του 1891 «περί καταστολής της αλητείας και της επαιτείας». Με τις προσφυγές τους ισχυρίστηκαν ότι δεν είχε ακολουθηθεί η νόμιμη διαδικασία, αφού δεν είχε εκδοθεί δικαστική απόφαση, και ότι παραβιάστηκαν τα άρθρα 5, 7, 4, 8, 3.
- **Υπαγωγή και Dictum:**
  - η διαδικασία ενώπιον του ειρηνοδίκη είχε διοικητικό χαρακτήρα και δεν εξασφάλιζε τις εγγυήσεις της ένδικης προστασίας, με αποτέλεσμα η απόφαση περί εγκλεισμού να συνιστά διοικητική πράξη.
  - εντοπισμός παραβίασης του Αρ.5 παρ. 4 ,δεδομένης της ανυπαρξίας δικαιώματος προσφυγής ενώπιον δικαστηρίου κατά της απόφασης που διέτασσε τον εγκλεισμό..

2. Varbanov κατά Βουλγαρίας

- **Τα πραγματικά περιστατικά της υπόθεσης:** κατόπιν λογομαχίας με συνεργάτη του που κατέθεσε μήνυση εναντίον του με την αιτιολογία ότι ήταν ψυχικά άρρωστος και επικίνδυνος, ο προσφεύγων συνελήφθη βιαίως και οδηγήθηκε σε ακούσιο ψυχιατρικό εγκλεισμό. Συνέχισε να κρατείται με εντολή εισαγγελέα και όχι εμπειρογνώμονα ιατρού. Εν συνεχεία, αρρώστησε από πνευμονία και μεταφέρθηκε σε γενικό νοσοκομείο, όπου παρέμεινε δεμένος κατά τη διάρκεια της νύχτας στο κρεβάτι, ενώ ένα μήνα αργότερα πήρε εξιτήριο και επέστρεψε σπίτι του. Κατόπιν τούτων, ο προσφεύγων επικαλέστηκε παραβίαση της νομίμου διαδικασίας για την στέρηση της ελευθερίας του και στέρηση του

Τα δικαιώματα των ψυχικά ασθενών στην ενωσιακή έννομη τάξη

δικαιώματος προσφυγής ενώπιον δικαστηρίου για εξέταση του νομίμου της κράτησής του.

➤ Υπαγωγή και Dictum:

- το νόμιμο του ακούσιου εγκλεισμού εξαρτάται από την προηγούμενη έγκριση ειδικού ψυχιάτρου, και αν αυτό δεν είναι δυνατό από έγγραφη εκτίμηση της υπόθεσης από ειδικό επιστήμονα με βάση την τρέχουσα ψυχική κατάσταση και όχι βασιζόμενη σε παρελθοντικά γεγονότα. Επιβεβλημένη καθίσταται ακόμα και σε εξαιρετικές και επείγουσες περιστάσεις η λήψη ιατρικής γνωμάτευσης ευθύς μετά τη σύλληψη.
- πάγια νομολογία του Δικαστηρίου αρνείται να θεωρήσει τους εισαγγελείς ανεξάρτητο και αμερόληπτο δικαστήριο κατά το Αρ6 παρ1 αφού δεν εντοπίζονται οι αναγκαίες διαδικαστικές εγγυήσεις για τον προσφεύγοντα. Ενδεικτικά, οι εισαγγελείς:
  - Αποφασίζουν με δική τους πρωτοβουλία
  - Διαθέτουν ευρεία διακριτική ευχέρεια
  - Διεξάγουν την διαδικασία χωρίς τη συμμετοχή του ενδιαφερομένου
  - Διεξάγουν την διαδικασία μη χορηγώντας δικαίωμα ακρόασης
- κρίση για παραβίαση του Αρ 5παρ.4 αφού ο ψυχιατρικός εγκλεισμός διατάχθηκε από εισαγγελέα και η διαταγή αυτού υπόκειται σε έφεση μόνο ενώπιον ανώτερου εισαγγελέα, με αποτέλεσμα ο απαραίτητος έλεγχος νομιμότητας της απόφασης εγκλεισμού να μην διασφαλίζεται από το βουλγαρικό δίκαιο με την δυνατότητα άσκησης έφεσης.

3. Βένιος κατά Ελλάδα

- Τα πραγματικά περιστατικά της υπόθεσης: ο προσφεύγων, ψυχικά πάσχων, που οδηγήθηκε σε ακούσιο εγκλεισμό στις 11.12.2007 στην ψυχιατρική κλινική του νοσοκομείου «Γεώργιος Γεννηματάς», ισχυρίστηκε ενώπιον του ΕΔΔΑ παραβίαση της νομίμου διαδικασίας της οικείας νομοθεσίας αναφορικά με την ακούσια νοσηλεία χωρίς την συναίνεση του ασθενούς, επικαλούμενος παραβίαση του Αρ 5παρ1 της ΕΣΔΑ. Συγχρόνως, υποστήριξε πως για τον εγκλεισμό του δεν ακολουθήθηκαν τα κριτήρια, που είχε προηγουμένως εισαγάγει το ΕΔΔΑ κατά την υπόθεση Winterwerp, με αποτέλεσμα τον εγκλεισμό του για 37 ημέρες χωρίς κανένα δικαστικό έλεγχο.
- Υπαγωγή και Dictum:
  - αναφορά στο Ν. 2071/1992 σχετικά με την διαδικασία ακούσιας νοσηλείας, στην οποία οι ψυχίατροι έχουν μεν σημαντικές αρμοδιότητες, διεξάγεται, ωστόσο, στο σύνολό της υπό τον έλεγχο του εισαγγελέα και των δικαστηρίων, ενώ παρατηρούνται και αυστηρές προθεσμίες μέσα στις

Τα δικαιώματα των ψυχικά ασθενών στην ενωσιακή έννομη τάξη

οποίες πρέπει να γίνεται κάθε επιμέρους πράξη, οι οποίες δεν τηρήθηκαν, κατά παραβίαση του Αρ 5παρ1 εδ.ε της ΕΣΔΑ. Πιο συγκεκριμένα:

- προθεσμία 48 ωρών για εξέταση
  - προθεσμία 3 ημερών για υποβολή αίτησης του Εισαγγελέα στο δικαστήριο
  - προθεσμία 10 ημερών για εξέταση της υπόθεσης
- ο ρητή παραπομπή στην έκθεση του Συνηγούρου του Πολίτη (Μάιος 2007), όπου διαπιστώθηκαν προβλήματα εφαρμογής των διαδικαστικών προϋποθέσεων του Ν.2071/1992, δεδομένης της αδυναμίας τήρησης της 48ωρης προθεσμίας λόγω ανεπαρκούς αριθμού εφημερευόντων ψυχιάτρων, αλλά και ελλιπούς ενημέρωσης των ασθενών για τα δικαιώματά τους, κυρίως δε για το δικαίωμα άσκησης ενδίκου μέσου

Γ. Η Σύμβαση του ΟΗΕ για τα δικαιώματα των ατόμων με αναπηρία

Α. Εισαγωγικά

- υιοθετήθηκε τον Δεκέμβριο του 2006 και τέθηκε σε ισχύ τον Μάιο του 2008
- η ίδια η Ε.Ε. αποτελεί συμβαλλόμενο μέρος και δεσμεύεται από τις προβλέψεις της
- επιβεβαιώνει ουσιώδη δικαιώματα των ατόμων με αναπηρία
- επιχειρεί κατάρριψη της ιδέας ότι τα εν λόγω άτομα πρέπει να αντιμετωπίζονται ως αποδέκτες φιλανθρωπίας ή ιατρικής περίθαλψης
- προωθεί την ιδέα ότι τα άτομα αυτά είναι φορείς δικαιωμάτων και έχουν ανθρώπινη αξιοπρέπεια, αξία της ίδιας προστασίας με τα λοιπά άτομα
- αξιώνει από τα συμβαλλόμενα κράτη να λάβουν όλα τα κατάλληλα μέτρα, ώστε τα άτομα με αναπηρίες να ενταχθούν πλήρως στην κοινωνία

Β. Διαπραγματεύσεις και διαδικασία κατάρτισης

- πάγιο αίτημα «Τίποτα για εμάς Χωρίς Εμάς», ώστε τα άτομα με αναπηρίες να ηγούνται της διαδικασίας
- η ηγεσία να περιλαμβάνει και άτομα με ψυχοκοινωνικές αναπηρίες

Γ. Οι νομοθεσίες πριν από την Σύμβαση

Τα δικαιώματα των ψυχικά ασθενών στην ενωσιακή έννομη τάξη

- είχαν ως βάση την ανικανότητα των ατόμων με ψυχοκοινωνικές διαταραχές και ψυχικές ασθένειες
- διακήρυσσαν ότι άτομα με τέτοιες αναπηρίες συνιστούν κίνδυνο για τον εαυτό τους και για τους άλλους
- λόγω της επικινδυνότητας και της ανικανότητάς τους, χορηγείται το δικαίωμα στους άλλους να παρεμβαίνουν εξαναγκαστικά και να αποφασίζουν γ' αυτούς
- μη ρητή πρόβλεψη για δικαίωμα άρνησης θεραπευτικής αγωγής
- δικαίωμα στην ελευθερία και στην σωματική και ψυχική ακεραιότητα με ελάχιστους περιορισμούς και διαδικαστικές εγγυήσεις σε περίπτωση στέρησης αυτών

Γ. Αιτήματα

- σεβασμός και αξιοπρέπεια
- ελευθερία από καταχρήσεις και παραβιάσεις των ανθρωπίνων δικαιωμάτων τους
- απαγόρευση διακρίσεων σε όλους τους τομείς
- αυτοπροσδιορισμός σε συνδυασμό με ενημέρωση για τις υπάρχουσες επιλογές τους
- δικαίωμα σε πλήρη συμμετοχή, μαζί με πολιτικά και ατομικά δικαιώματα
- δικαίωμα σε άρνηση θεραπείας
- ελευθερία από εξαναγκαστικές παρεμβάσεις, συμπεριλαμβανομένης της στέρησης
- δικαίωμα αντιπροσώπευσης
- δικαίωμα σε βασικές παροχές(στέγη, φαγητό, κλπ)
- δικαίωμα πλήρους ένταξης στην κοινωνία
- δικαίωμα διαχείρισης ίδιων υποθέσεων
- δικαίωμα σε εναλλακτικές υπηρεσίες, συμπεριλαμβανομένων εναλλακτικών προσωπικής/οικιακής βοήθειας
- δικαίωμα στην εμπιστευτικότητα και την πρόσβαση στους ίδιους φακέλους
- δικαίωμα ενημέρωσης για τα παραπάνω δικαιώματα

Γ. Προς μια καινούργια νομολογία

- **Special Rapporteur για τα βασανιστήρια (Manfred Nowak, 2008)**

Τα δικαιώματα των ψυχικά ασθενών στην ενωσιακή έννομη τάξη

- το άρθρο 14 απαγορεύει την αυθαίρετη και παράνομη στέρηση της ελευθερίας
- η ύπαρξη μιας αναπηρίας, μόνη της ή σε συνδυασμό με κάτι άλλο, δεν μπορεί σε καμία περίπτωση να δικαιολογεί στέρηση της ελευθερίας
- σε ορισμένες περιπτώσεις η στέρηση της ελευθερίας μαζί με ακούσιες παρεμβάσεις/εγκλεισμό μπορεί να συνιστούν βασανιστήρια, κάτι που κρίνεται ad hoc
- **Θεματική μελέτη του Γραφείου της Υπατης Αρμοστείας του ΟΗΕ για τα Ανθρώπινα Δικαιώματα**

μια συγκεκριμένη πρόκληση στο πλαίσιο της προώθησης και προστασίας του δικαιώματος στην ελευθερία και ασφάλεια συνιστά η νομοθεσία που σχετίζεται με την ιατρική περίθαλψη, και πιο συγκεκριμένα με τον εγκλεισμό χωρίς την ελεύθερη και έπειτα από ενημέρωση συναίνεση του ατόμου (συχνά αναφέρεται ως υποχρεωτικός ή ακούσιος εγκλεισμός)
- η νομοθεσία που χορηγεί τη δυνατότητα για εγκλεισμό ατόμων με ψυχικές αναπηρίες επί τη βάση της ανικανότητάς τους χωρίς την ελεύθερη και έπειτα από πληροφόρηση συναίνεση πρέπει να καταργηθεί.
- επιβάλλεται κατάργηση και των ρυθμίσεων, που καθιερώνουν την προληπτική κράτηση μόνο με την ύπαρξη πιθανότητας τα άτομα αυτά να αποτελέσουν κίνδυνο στον εαυτό τους ή σε άλλους, εγείροντας λόγους δημοσίου συμφέροντος.

Δ. Ο σκληρός πυρήνας της Σύμβασης

- νόμοι αναφορικά με την ψυχική υγεία που βασίζονται στην ανικανότητα και στην επικινδυνότητα οφείλουν να ανακληθούν
- η «Παγκόσμια δικαιοπρακτική ικανότητα με υποστήριξη» αποτελεί θεμελιώδη αρχή που θα εδραιώσει τον σεβασμό στην αξιοπρέπεια των ατόμων με ψυχικές ασθένειες
- η άρνηση θεραπείας ατόμων, που ζουν με ψυχοκοινωνικές διαταραχές ή ψυχικές ασθένειες πρέπει να γίνει αποδεκτή
- χορηγία προνομιών

Τα δικαιώματα των ψυχικά ασθενών στην ενωσιακή έννομη τάξη
